

УДК 331.56:364.652«7124»

О. В. Шульга, магістрант

БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Анотація. В статті розглядаються проблеми молодіжного безробіття, зокрема визначені особливості безробіття серед молоді та причини його виникнення. Доводиться, що молодь являє собою особливу категорію, яка потребує державних гарантій щодо працевлаштування. Автором детально аналізуються наслідки безробіття серед молоді. Визначаються механізми регулювання проблеми безробіття серед молоді. Велика увага приділена відповідності якості освіти молоді та вимог роботодавців до своїх працівників.

Ключові слова: безробіття; молодь України; підтримка підприємницької діяльності; підвищення конкурентоздатності молоді.

О. В. Шульга, магістрант

БЕЗРАБОТИЦА МОЛОДЕЖИ И ПУТИ ЕЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы молодежной безработицы, в частности определены особенности безработицы среди молодежи и причины его возникновения. Доказывается, что молодежь представляет собой особую категорию, которая требует государственных гарантий трудоустройства. Автором подробно анализируются последствия безработицы среди молодежи. Определяются механизмы регулирования проблемы безработицы среди молодежи. Большое внимание уделено соответствию уровня образования молодежи и требований работодателей к своим работникам.

Ключевые слова: безработица; молодежь Украины; поддержка предпринимательской деятельности; повышение конкурентоспособности молодежи.

O. V. Shulha, Master Student

UNEMPLOYMENT OF YOUNG PEOPLE AND WAYS TO OVERCOME IT

Urgency of the research. The problem of employment of young people through the years remains topical. Without seeing the job prospects in their own country, young people are more likely to receive education abroad, and stay there to work. As a result – the intellectual potential of our state is reduced, and, therefore, reduced are the prospects for economic development of Ukraine.

Target setting. Unemployment of youth threatens not only the loss of qualifications, but also promotes the growth of crime, indirectly promotes the spread of socially dangerous diseases. That's why the employment of youth is considered as one of the most acute socio-economic problems of our state.

Actual scientific researches and issues analysis. Analysis of the development of labor market and employment among youth in Ukraine was considered in the works of V. Bliznyuk, D. Bogin, V. Budkina, T. Koropchuk, T. Miroshnichenko, L. Shevchenko, T. Zayets, M. Koretsky, N. Didenko, T. Chatchchenko, T. Ivanova, D. Boginya, V. Savitskaya, L. Tkachenko and others, but measures for preventing and solving the mentioned problem are not proposed.

Uninvestigated parts of general matters defining. The aim of the research is the identification of the reasons and problems of unemployment among Ukrainian youth and suggestion ways to solve this problem.

The research objective. The purpose of the article is to analyze the main problems of youth unemployment in Ukraine, as well as identify areas and elaborate proposals for raising the level of employment among young people.

The statement of basic materials. The main reasons of employment among youth are lack of quality jobs with decent conditions and wages, especially for young people; decline in production and slowdown of economic restructuring; insufficient level of interaction between educational institutions and employers.

Conclusions. Analyzing these reasons it is possible to come to conclusions that for the solution of the problem of unemployment among youth is necessary: to strengthen the activity of state authorities in the directions of employment of youth; to support self-employment of youth; to stimulate the creation

of jobs for young people in a real, not hidden economy; to ensure the coherence of the system of higher education with the needs of labor market.

Keywords: *unemployment; youth of Ukraine; support entrepreneurship; increase the competitiveness of youth.*

DOI 10.25140/2412-1185-2017-2(10)-112-116

Актуальність теми дослідження. Нині в Україні існує низка проблем у розвитку соціально-трудової сфери. Зниження рівня зайнятості, відсутність вільних робочих місць через спад економічного зростання, професійно-кваліфікаційний дисбаланс окреслюють негативні тенденції вітчизняного ринку праці. Як наслідок, за даними Державної служби статистики у I півріччі 2017 року статус безробітного у державній службі зайнятості мали 327,4 тис. осіб. Понад 33,7% усіх безробітних громадян – це особи у віці від 15 до 29 років. Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП) серед молоді у віці 25-29 років у I півріччі 2017 року становив 11,4%. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник становив 17,8% та був майже удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп [1]. Проблема безробіття, особливо серед молодого населення України є однією з найгостріших соціально-економічних проблем нашої держави. Така ситуація у сфері працевлаштування молоді потребує особливої уваги держави, оскільки йдеться про найменш соціально захищену, але найбільш активну та мобільну частину суспільства. Незайнятість у молодому віці загрожує не лише втратою кваліфікації, але посилює мотивацію до еміграції за кордон. Так, згідно з опитуванням серед молоді України у віці 18-29 років показник готовності до еміграції становить 50,4%, а у віковій групі 30-39 років – 42,4%. Отже, серед вікової когорти, від якої залежить майбутнє України, кожен другий допускає для себе можливість еміграції.

Постановка проблеми. У перспективі цілком ймовірно стає ситуація втрати частини трудового потенціалу. На тлі скорочення та старіння населення в Україні це матиме вкрай негативні наслідки для економіки в недалекому майбутньому. Окрім того, безробіття серед молоді погіршує криміногенну ситуацію у суспільстві, сприяє зростанню злочинності, опосередковано сприяє поширенню соціально-небезпечних хвороб, вживанню психоактивних речовин, алкоголізму, маргіналізації суспільства. Таким чином, забезпечення гідних умов праці молодих фахівців має величезне значення для подальшого успішного розвитку нашого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз розвитку ринку праці та зайнятості в Україні розглядалися в працях В. Близнюк, Д. Богині, В. Будкіна, Т. Коропчук, Т. Мірошниченко, Л. Шевченко, Т. Заєць, М. Корецького, А. Ревко. Дослідженням проблем молодіжного безробіття займаються такі відомі вітчизняні дослідники як: Н. Діденко, Т. Чатченко, Т. Іванова, Д. Богиня, В. Савицька, Л. Ткаченко та ін.

Виділення недосліджених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що наслідки безробіття серед молоді в сучасних складних соціально-економічних та політичних умовах суспільного розвитку розглядаються недостатньо. На нашу думку, детальнішого аналізу також потребують механізми регулювання проблеми безробіття серед молоді.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних проблеми безробіття молоді в Україні, а також визначення напрямів та розробка пропозиції щодо підвищення рівня зайнятості серед молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «молодь» досить різнопланово трактується в багатьох галузях науки філософії, соціології, політології, державному управлінні, юридичній науці, педагогіці, психології тощо. Загалом, молодь визначається як окрема група населення, яка вирізняється за сукупністю вікових характеристик, особливостей соціального становища та певних соціально-психологічних якостей, що детермінуються суспільним устроєм, культурою, закономірностями соціалізації, системою виховання суспільства. Це соціально-демографічна група суспільства, що переживає період становлення соціальної зрілості, адаптації до світу дорослих і майбутніх змін, переживає стан сімейної та поза сімейної соціалізації, інтерналізації норм цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, ролей, статусу.

У чинному законодавстві України визначення поняття молоді міститься у ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», відповідно до якої молодь, молоді громадяни – це громадяни України віком від 14 до 35 років [2].

Пошуки першого місця роботи, невідповідність кваліфікації, відсутність досвіду роботи призводять до зниження рівня економічної активності молоді. Ці та інші проблеми призводять до зростання безробіття в молодіжному сегменті, викликають збільшення зайнятості в «тіньовий» сфері економіки. А оскільки саме молодь, володіє великим людським потенціалом, здібностями до праці і творчості в усіх сферах діяльності, тому забезпечення ефективної зайнятості та управління молодіжним сегментом ринку праці набуває особливої актуальності [3]

Безробіття належить до найгостріших соціальних проблем молоді. Безробіття серед молоді – це соціально-економічне явище у країні, при якому певна частка економічно активної молоді перебуває у безперервних пошуках роботи та готова приступити до неї, але не може реалізувати своє право на працю, тим самим втрачає основні засоби до існування [4].

Безробітна молодь не однорідна за своєю структурою. С. Іваницька виділяє такі групи серед молодих людей:

- випускники загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;
- звільнені у зв'язку зі змінами в організації виробництва;
- військовослужбовці, звільнені зі строкової служби у Збройних силах;
- жінки, які перебували у відпустці для догляду за дітьми, домогосподарки;
- інші категорії (звільнені у зв'язку з плінністю кадрів, школярі 9-10 класів, молодь, яка не зайнята більше одного року, тощо) [5].

До загальних причин безробіття серед молоді більшість фахівців відносять: зменшення чисельності суб'єктів господарювання, що пропонують працевлаштування, втрату промислового потенціалу східних областей країни, невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці, недоліки економічного і фінансового стимулювання розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в селі; фінансову кризу, яка позначилася не лише на малих підприємствах, але так само і на великих галузевих комплексах тощо. До зазначених причин Т. В. Чатченко додає ще такі причини молодіжного безробіття як: недосконалі програми розвитку молоді в Україні; диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці (державне замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці); недосконалість законодавства з питань зайнятості; недостатня поінформованість абітурієнтів про потреби ринку; недостатній рівень взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями; відсутність у молодих фахівців знань, основ соціально-правових відносин, необхідної кваліфікації; високі професійні вимоги у роботодавців до майбутнього працівника; високий рівень корупції під час вступу на «престижні» вакансії [6]. Окремо зазначимо, що сучасні роботодавці пропонують надзвичайно низькі заробітні плати молодим фахівцям на початку кар'єрного шляху, що теж певним чином сприяє поширенню безробіття серед молоді.

Недосконалість законодавчих актів щодо регулювання ринку праці молоді не дозволяє ефективно організувати відносини між учасниками ринку праці та створити дійовий механізм її працевлаштування. Проблеми молодіжного безробіття також зумовлені особливостями соціального стану і трудової поведінки: низькою адаптованістю та уразливістю до навколишнього економічного й соціального середовища; підвищеними вимогами при працевлаштуванні (престижність, заробіток), до змісту, характеру і умов праці.

Відстороненість молоді від ринку праці спричиняє професійну деградацію, послаблення мотивації до праці, втрату трудової дисципліни. Безробіття сприяє тому, що втрачається соціальна цінність і значущість особистості, руйнуються її моральні і духовні орієнтири, людина перестає бути центром суспільно-економічного розвитку.

У ситуації втрати роботи молода людина не має готових культурно-нормативних варіантів адаптивної поведінки, тому «зустрівшись» з досить вагомими життєвими складнощами, за відсутності можливості забезпечити собі гідний рівень життя за допомогою офіційного заробітку молоді люди досить часто звертаються до незаконних й дуже легких способів отримання грошей. Саме молодь є найбільшою часткою безробітного населення, яка в першу чергу звертається до кримінальних та напівлегальних способів заробітку.

Окрім того, що молодіжне безробіття призводить до збільшення злочинності, воно провокує появу психічних розладів, самогубства. Одним з наслідків молодіжного безробіття може бути погіршення і без того складної демографічної ситуації в нашому суспільстві. Оскільки, саме молодь – це та категорія населення, що перебуває у репродуктивному віці, яка мріє про створення сім'ї та продовження роду. Але виконання цих звичайних людських функцій є можливим лише за

умови гідного рівня життя молоді людини та впевненості у майбутньому, що прямо й безпосередньо залежить від наявності у неї роботи [7].

Таким чином, розв'язання проблеми молодіжного безробіття – одне із найважливіших завдань сучасної соціальної політики України. На нашу думку, основні напрямки подолання безробіття серед молоді мають бути зорієнтовані на:

1. Підтримку та розвиток власного бізнесу за рахунок всіх джерел розвитку інвестиційної активності.

2. Удосконалення існуючого нормативно-правового поля у сфері молодіжного ринку праці.

3. Стимулювання створення робочих місць для молоді у реальній, а не прихованій економіці, шляхом ведення виваженої податкової політики та послаблення податкового навантаження.

4. Забезпечення взаємоузгодженості системи вищої та професійно-технічної освіти з потребами ринку праці шляхом проведення регулярного моніторингу ринку праці з метою прогнозування потреб економіки у кваліфікованих фахівцях за професіями у розрізі видів економічної діяльності та визначення на його основі обсягу державного замовлення; сприяння розвитку професійно-технічної освіти (в т.ч. шляхом пропаганди робітничих професій та інформування молодих громадян про поточну ситуацію на ринку праці), що є передумовою забезпечення в перспективі балансу між попитом і пропозицією на кваліфіковані робітничі кадри відповідно до реальних потреб економіки.

5. Удосконалення системи стажування студентів останніх курсів на підприємствах, в установах та організаціях для набуття практичного досвіду роботи. Організація експериментальних підприємств у навчальних закладах, сприяння частковій оплачуваній зайнятості студентів за фахом, який вони отримують.

6. Створення механізму фінансової підтримки підприємств, установ та організацій, що беруть участь у реалізації програми з надання першого робочого місця випускникам.

7. Підтримка самозайнятості та молодіжного підприємництва. Актуальним у цьому контексті є удосконалення нормативно-правової бази щодо підтримки самозайнятості молоді та молодіжного підприємництва; надання інформаційної та консультаційної допомоги молоді щодо виявлення здібностей до підприємництва, основ ведення підприємницької діяльності, пріоритетних напрямів підприємницької діяльності та складання бізнес-планів; забезпечення державної підтримки молоді, що створюють власні підприємства та нові робочі місця у пріоритетних напрямках економічної діяльності; забезпечення доступності кредитів та пільгові умови кредитування для молоді, що прагне започаткувати власну справу.

8. Проведення превентивних заходів в контексті подолання безробіття серед молоді. Важливим є проведення профорієнтаційних уроків у школі, які дозволяють ще під час навчання зробити вибір щодо своєї майбутньої професії, врахувавши всі ризики та переваги щодо майбутнього працевлаштування, допомагають уникнути надлишкових професій.

9. Організація профорієнтаційних тренінгів та навчання, «ярмарок вакансій», «День кар'єри» з пошуку роботи для безробітної молоді, поширення інформації про стан ринку праці.

10. Посилення координації міжнародної діяльності в частині інформаційного обміну з питань молодіжної зайнятості, забезпечення обміну студентами з метою стажування, виконання волонтерських і тимчасових робіт тощо.

11. Запровадження таких нестандартних форм зайнятості, як лізинг персоналу, дистанційна зайнятість, аутстафінг та аутсорсинг персоналу, що може стати реальною альтернативою молодіжному безробіттю, оскільки вони відкривають безліч можливостей щодо планування гнучкого робочого дня, роботи за сумісництвом [8].

Окремо наголосимо на важливості удосконалення системи освіти в Україні для підвищення конкурентоздатності молоді на ринку праці, оскільки, на жаль, сучасні реалії свідчать, що отримання вищої освіти в Україні не є запорукою вдалого, а подекуди й будь-якого, працевлаштування. Для вирішення цих завдань необхідним є удосконалення нормативно-правового регулювання системи освіти; удосконалення структури та модернізація змісту системи освіти у відповідності з європейськими стандартами; впровадження сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес; підвищення рівня професійного кадрового потенціалу закладів системи освіти; сприяння науковій та інноваційній діяльності в освітній сфері; підвищення рівня матеріально-технічного та фінансового забезпечення системи освіти та, насамперед, моніторинг якості освіти [10]. Основними цілями моніторингу якості освіти має стати аналіз ефективності

функціонування освітньої галузі на локальному, національному, державному та міжнародному рівнях та удосконалення існуючої освітньої політики держави у відповідності з сучасними вимогами ринку праці.

Висновки. Отже, молодіжна зайнятість має велике значення для перспективного розвитку ринку праці та економіки держави взагалі. Специфіка молодіжних ресурсів праці, які визначаються високим рівнем фізичної енергії, бажанням до найскорішої самореалізації, самоствердження, самовизначення в житті, полягає в тому, що молодь у той же час є однією з найбільш вразливих соціальних груп, зокрема, через відсутність достатнього професійного та соціального досвіду. Безробіття серед молоді – це важлива соціальна проблема суспільства, оскільки не маючи роботи, молоді люди не мають шансів самореалізуватися, самоствердитися, відбувається деградація особистості, поширення таких негативних соціальних явищ як злочинність, вживання психоактивних речовин тощо. Заходи щодо подолання безробіття серед молоді мають бути спрямовані на стимулювання ринку праці, підвищення конкурентноздатності молоді шляхом підвищення якості освіти, сприяння молодіжному підприємництву.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закону України від 5 лютого 1993 № 2998-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
3. Ревко, А. Н. Экономические факторы воспроизводства человеческого потенциала молодежи Украины / А. Н. Ревко // Интеграция науки и практики в социальной работе: материалы II международной научно-практической конференции. – Москва : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2014. – С. 176-181.
4. Діденко, Н. В. Проблема та шляхи вирішення молодіжного безробіття в сучасному суспільстві / Н. В. Діденко, О. Ф. Родак // Економіка і держава. – 2016. – № 4. – С. 81-84.
5. Іваницька, С. Проблема безробіття молоді України / С. Іваницька, І. Мороховець // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – 2015. – № 5. – С. 15-17.
6. Чатченко, Т. В. Молодіжне безробіття як одна з визначальних проблем соціально-економічного розвитку України та шляхи його вирішення / Т. В. Чатченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 14. – С. 250-253.
7. Куліш, Н. В. Проблеми та наслідки молодіжного безробіття / Н. В. Куліш // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – Вип. 19. – С. 169-176.
8. Федоренко, В. Г. Євроінтеграція, економіка і ринок праці в Україні / В. Г. Федоренко, Ю. Б. Пінчук // Ринок праці та зайнятість населення. – 2014. – № 1. – С. 13-15.
9. Іванова, Т. М. Напрями подолання молодіжного безробіття в Україні: регіональний аспект / Т. М. Іванова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 6. – С. 94-97.
10. Лєган, І. М. Чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці / І. М. Лєган // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 299-304.

References

1. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Website of State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro spriannia sotsialnomu stanovlenniu ta rozvytku molodi v Ukraini» [The Law of Ukraine « On promotion of social formation and development of youth in Ukraine »]. (1993). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady - Bulletin of Verkhovna Rada*, 1. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>. [in Ukrainian].
3. Revko, A. N. (2014). Ekonomicheskie faktory vosproizvodstva chelovecheskogo potentsiala molodezhy Ukrainy [The economic factors of reproduction of human potential of youth in Ukraine]. *Intehratsiia nauky i praktyky v sotsialnii roboti - Integration of science and practice in social work*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp.176-181). Moscow: izd-vo RANKhiHS [in Russian].
4. Didenko, N. V. & Rodak, O. F. (2016). Problema ta shliakhy vyrishennia molodizhnogo bezrobittia v suchasnomu suspilstvi [The problem and ways of solving of youth unemployment in modern society]. *Ekonomika i derzhava - Economy and government*, 4, 81-84 [in Ukrainian].
5. Ivanytska, S. (2015). Problema bezrobittia molodi Ukrainy [The problem of unemployment of Ukrainian youth]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 5, 15-17. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/> [in Ukrainian].
6. Chatchenko, T. V. (2016). Molodizhne bezrobittia yak odna z vyznachalnykh problem sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy ta shliakhy yoho vyrishennia [The youth unemployment as one of the main problems of social and economic development of Ukraine and ways of its solution]. *Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky - Global and national problems of the economy*, 14, 250-253. [in Ukrainian].
7. Kulish, N. V. (2011). Problemy ta naslidky molodizhnogo bezrobittia [Problems and consequences of youth unemployment]. *Naukovi pratsi Kirovohradskogo natsionalnogo tekhnicnogo universytetu. Economichni nauky - Research papers of Kirovohrad National Technological University. Series: Economical sciences*, 19, 169-176 [in Ukrainian].
8. Fedorenko, V. G. & Pinchuk, Yu. B. (2014). Yevrointegratsiia, ekonomika i rynek pratsi v Ukraini [Eurointegration, economy and labor market in Ukraine]. *Rynek pratsi ta zainiatist naseleння - Labor market and employment*, 1, 13-15. [in Ukrainian].
9. Ivanova, T. M. (2016). Napriamy podolannia molodizhnogo bezrobittia v Ukraini: rehionalnyi aspekt [The directions of the overcoming of youth unemployment in Ukraine: regional aspect]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu - Scientific Bulletin of International Humanitarian University*, 6, 94-97 [in Ukrainian].
10. Legan, I. M. (2013). Chynnyky vplyvu na konkurentospromozhnist molodi na rynku pratsi [Factors influencing the competitiveness of youth in the labor market]. *Stalyy rozvytok ekonomiky - Sustainable development of the economy*, 2, 299-304 [in Ukrainian].

Надійшла 30.10.2017

Бібліографічний опис для цитування:

Шульга, О. В. Безробіття молоді та шляхи його подолання / О. В. Шульга // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. 2017.- № 2 (10). - С. 112-116.